

ROLUL FAMILIEI ȘI AL ȘCOLII ÎN TRANSMITEREA VALORILOR UMANE PRIN ASIGURAREA NEVOILOR FUNDAMENTALE

Ramona-Simona KIRU

*Universitatea Adventus, Cernica, Romania
ramona.kiru@uadventus.com*

ABSTRACT: The Role of the Family and the School in Transmitting Human Values by Ensuring Fundamental Needs.

Values and character have generated many discussions in recent years. Society has been bombarded with immoral actions by politicians, businessmen, doctors, other public figures in various fields of activity or ordinary people. Children can be easily influenced by what is happening around them. Raising a child is a lot like developing a tree. In order for a tree to grow strongly, it needs a healthy genetic heritage, the best soil, water, fertilizer, pruning, sunlight and storm protection. The same elements are needed in raising a child and the family and school occupy an important place in this process. To educate a child in the spirit of enduring values - just like the tree in Psalm 1:3: "He is like a tree planted by a spring of water, that brings forth its fruit in its season, and all the leaves do not wither: what begins leads to the end" - is a difficult task in a secular world. Values give the feeling that you have a purpose in life. Guides the means and purposes of actions. These are the standards by which behavior is measured.

Keywords: *family, school, human values.*

Introducere

Oamenii au capacitatea unică de a-și defini identitatea, de a-și alege valorile și de a-și stabili convingerile. Toate cele trei influențează direct comportamentul unei persoane. Oamenii fac eforturi mari pentru a demonstra validitatea convingerilor lor, inclusiv recurg la război sau la sacrificarea propriei vieți. În schimb, oamenii nu sunt motivați să susțină convingerile altora atunci când acele convingeri sunt contrare propriilor convingeri. Oamenii acționează în concordanță cu valorile lor personale sau cu ceea ce consideră că este important.

Teoria valorilor de bază a lui Schwartz identifică 10 valori universale recunoscute în majoritatea culturilor:

1. Autodirecția (gândire și acțiune independentă);
2. Stimulare (emoție, noutate și provocare în viață);
3. Hedonism (plăcere sau satisfacție senzuală în viață);
4. Realizare (succesul personal prin demonstrarea competenței);
5. Putere (statutul social și prestigiul);
6. Securitate (siguranța, armonia și stabilitatea societății);
7. Conformitate (obediință, respect);
8. Tradiție (angajament și acceptarea obiceiurilor);
9. Bunăvoință (iertare, loialitate);
10. Universalism (înțelegere, apreciere, toleranță).¹

Educația este mijlocul prin care cel mai adesea valorile sunt transmise. Valorile cele mai importante pentru societate sunt regăsite și în finalitățile educației.

Ca orice acțiune umană, educația vizează împlinirea mai multor finalități: ideal, scop și obiective educaționale. Nu se poate face educație fără a avea în vedere finalitatea demersului – prototipul de personalitate către care se tinde. Așadar, finalitatea educației trebuie discutată și din punct de vedere axiologic.

Axiologia este ramura filosofiei care se ocupă cu teoria valorilor de la gr. *axios* – „valoare” și *logos* – „teorie”. Educația axiologică este educația pentru și prin valori autentice.

„Idealul educativ este o instanță valorică din care iradiază norme, principii, strategii, scopuri și obiective determinate, care direcționează procesul de formare a tinerei generații”².

Obiectivul educațional este ipostaza cea mai concretă a finalităților și desemnează tipul de schimbări pe care procesul de învățământ îl așteaptă. Una dintre funcțiile obiectivelor operaționale este funcția de orientare axiologică care arată că prin propunerea lor se realizează o orientare a elevilor către valori educaționale dezirabile. Nu doar școala, ci și familia, biserica și mass-media expun copilul la diverse seturi de valori³.

1 Shalom Schwartz, „An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values”, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2012.

2 Constantin Cucos, *Pedagogie*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 46.

3 Constantin Cucos, *Educația: Experiențe, reflecții, soluții*, Iași, Editura Polirom. 2013.

Valorile familiei

Nu toate valorile au aceeași pondere sau prioritate. Unele sunt mai importante decât altele și trebuie să fie satisfăcute înainte ca altele să poată fi abordate. Abraham Maslow a ilustrat acest lucru când a ierarhizat nevoile umane. Supraviețuirea are o prioritate mai mare decât securitatea, care are o prioritate mai mare decât acceptarea socială. Stima de sine poate fi abordată doar în măsura în care acceptarea socială este îndeplinită. În mod similar, actualizarea poate fi urmărită doar în măsura în care stima de sine a fost satisfăcută.

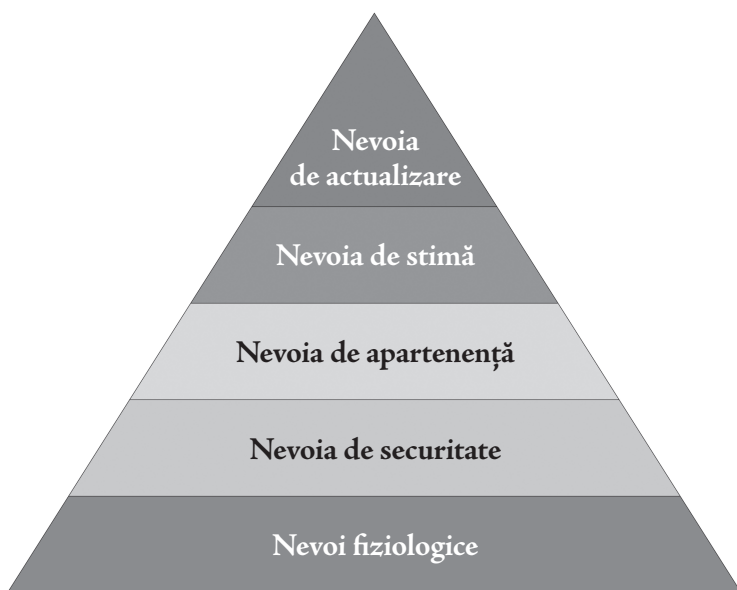

Figura 1. Piramida lui Maslow

Prima responsabilitate a părintelui este de a-i oferi copilului său resursele necesare de a rămâne în viață: hrană, apă și adăpost. Pentru mulți părinți acest lucru generează un stres permanent. Milioane de familii din toată lumea se străduiesc să obțină mâncare sănătoasă, apă curată și adăpost sigur. Dacă într-o familie sunt doi părinți și amândoi lucrează, unul având chiar și două slujbe pentru a asigura aceste nevoi fiziologice este destul de dificil pentru a acoperi și timpul petrecut cu copil. Comportamentul părinților față de copii influențează transmiterea valorilor și însușirea lor de către copii.

Există și alte presiuni asupra părinților care vin din partea mass-mediei în ceea ce privește hrana. Mâncarea de tip fast-food este atât de mediatizată și ușor de procurat încât reprezintă un ajutor pentru părinții ocupați. Dar pe termen lung are drept rezultat o criză devastatoare asupra sănătății. Așadar chiar și nivelul unu al piramidei reprezintă o provocare pentru părinți iar prin satisfacerea nevoilor fiziologice părinții transmit valori care se vor reflecta în personalitatea ulterioară a copilului.

Cea de-a doua treaptă a piramidei este siguranța. Copiii trebuie să se simtă în siguranță dar, totodată, să crească puternici și independenți. A fi un părinte exagerat de protector are consecințele sale. Siguranța este importantă, însă la fel de important este ca un copil să dea dovadă de reziliență și autonomie.

Iubirea și apartenența revine de asemenea în sarcina părinților. Filozofii antici distingeau patru feluri de iubire⁴:

1. Eros (iubirea romantică și sexuală);
2. Agape (iubirea universală, inclusiv iubirea de natură și de oameni în general);
3. Philia (prietenia și simpatia față de anumiți oameni);
4. Storge (iubirea familială și, mai ales, dragostea părinților pentru copiii lor).

Părinții joacă un rol important în dezvoltarea emoțională a copiilor săi și ca urmare în formarea imaginii de sine și a încrederii.

Penultima treaptă a piramidei este stima. Felul în care copiii își trăiesc viețile are de-a face în mare măsură cu felul în care reușesc să se valorizeze pe ei înșiși și pe alții. Stima de sine arată copilului că are un scop în viață, că urmărește anumite ambiții și că este ghidat de valori ce îl ajută să ajungă acolo unde își dorește.

Este important pentru părinți să cultive stima de sine a copiilor, dar la fel de important este să nu exagereze. Asta înseamnă să aibă un rol activ în educația lor morală, să fixeze limite și să-i ajute cum să ia decizii.

Nevoia de actualizare sau împlinirea de sine reprezintă vârful piramidei lui Maslow. Pentru ca un om să-și împlinească această nevoie trebuie să-și găsească Elementul. În cartea „Descoperă-ți elementul. Cum să-ți afli talentele și pasiunile și cum să-ți transformi viața”, Robinson definește elementul ca fiind locul unde talentul întâlnește pasiunea.

4 Ken Robinson, Lou Aronica, *Tu, copilul tău și școala: cum să ajungi la cea mai bună educație*, București, Publica, 2018.

„Parțial, a fi în Elementul tău are de-a face cu descoperirea lucrului pentru care ai o dispoziție nativă. Însă a fi în Elementul tău înseamnă mai mult decât să fii bun la ceva. O mulțime de oameni sunt buni la lucruri care nu le plac. Pentru a fi în Elementul tău trebuie să-l iubești. Când o faci, nu mai simți că muncești. Ceea ce pentru alții poate părea o muncă grea, pentru tine este o plăcere profundă.”⁵

A-i ajuta pe copii să-și găsească Elementul face parte din procesul prin care ei își găsesc direcția și scopul în viață sau după cum spune Maslow, se împlinesc. Dacă părinții își ajută copiii să-și dezvolte potențialul și astfel să-și găsească scopul în viața aceasta reprezintă cea mai bună soluție pentru a avea o viață împlinită. Pe lângă scop este nevoie și de perseverență pentru a-l atinge⁶. Acesta este un alt motiv pentru care o abordare globală a educației nu este tocmai potrivită.

Este dificil pentru un copil „să se îplinească” dacă celelalte nevoi nu sunt satisfăcute și în acest punct rolurile părinților ar trebui să se suprapună cu rolurile școlii. Educația este o cale esențială către împlinirea de sine, iar familia și școala trebuie să lucreze împreună transmițând aceiași valori pentru a-i ajuta pe copii să devină oameni de valoare.

Valorile școlii

Fiecare copil trăiește în două lumi: cea din jurul său și lumea sa interioară. Lumea din jurul său este natura, mediul material și întreaga societate. Școala trebuie să-i ajute pe tineri să înțeleagă această lume, cum funcționează și cum pot reuși în ea. Lumea interioară a fiecărui copil există pentru că el există. Este lumea propriilor sale cunoștințe, sentimente, idei și valori. Școala ar trebui să-i ajute pe copii să-și înțeleagă și lumea interioară: cum simt, gândesc și se văd pe ei înșiși.

Școala atât prin ceea ce predă cât și prin modul în care o face trebuie să le ofere copiilor un curriculum bogat și o paletă largă de experiențe de învățare prin care să exploreze cele două lumi. Maniera în care un copil concepe lumea înconjurătoare este profund afectată de sentimentele și atitudinile lui. Modul în care el simte este determinat de cunoștințele și experiența cu lumea din jur. Pentru ca lucrul acesta să se întâmple este

⁵ *Ibidem.*

⁶ Eliza, Spătăreanu, “Educația pentru valori în învățământul primar”, în *Conferința internațională Educația din perspectiva valorilor*, Alba-Iulia, 2018, pp. 276-281.

nevoie ca școala să le permită elevilor să înțeleagă lumea ce-i înconjoară dar și talentele dinăuntru lor, în așa fel încât să poată deveni oameni împliniți și persoane active pline de dragoste.

Unul dintre rolurile pe care un cadru didactic le îndeplinește este și acela de model. Tot ceea ce face cadrul didactic se răsfrânge în ochii elevului, acesta preluând conduita și valorile profesorului⁷.

Alte caracteristici importante ale unui profesor eficient sunt⁸:

1. Îngrijirea – profesorul se adaptează necesităților și intereselor fiecărui elev în parte valorizându-l ca o individualitate unică.
2. Respectul – fără respect reciproc între profesor și elev activitatea didactică este afectată.
3. Atitudinea față de profesiunea didactică: „cu cât profesorii sunt mai entuziasmați și pozitivi relativ la profesia pe care o practică, cu atât este mai probabil ca elevii să fie entuziasmați relativ la procesul de învățare.”⁹
4. Interacțiunea cu elevii – fiecare copil are nevoie să știe că pentru profesor el reprezintă ceva, că profesorul nu vine doar să-și facă datoria la orele de curs, ci îl tratează pe el, elevul cu afecțiune și implicare personală.
5. Motivația pentru învățare – un profesor motiva înseamnă un elev motivat.
6. Practica reflexivă – profesorul trebuie să-și monitorizeze permanent propria activitate, să aibă dorința de a deveni mai bun, să se bucure de reușitele sale ca și de succesele elevilor și să fie un constructor al propriei cariere.

Dincolo de rolul pe care fiecare dintre componenții educației (părinte, profesor, elev) îl are în gestionarea în bune condiții a procesului didactic, școala ca instituție este, la rândul ei, un factor important în transmiterea valorilor.

„Indiferent de cât de avansată tehnologic devine lumea în care trăim – indiferent de câte tablete dețin și câte operații pot executa telefoanele lor inteligente – copiii vor avea nevoie întotdeauna de medii sigure de învățare. Vor avea întotdeauna nevoie de piste de lansare pentru a-și urma curiozi-

7 Ion Ovidiu Pănișoară, *Ghidul profesorului*, Iași, Polirom, 2017.

8 James Stronge, Pamela Tucker, Jennifer Hindman, *Handbook for Qualities of Effective Teachers*, Alexandria, ASCD, 2004, p. 30.

9 *Ibidem*.

tatea în lumea largă. Și vor avea nevoie întotdeauna de locuri în care să facă tranziția de la mediul copilăriei lor spre societatea extinsă a colegilor de aceeași vârstă și a adulților”¹⁰

Concluzii

Atât familia cât și școala au un rol important în transmiterea valorilor. Mai întâi părinții care sunt primii educatori ar trebui să trăiască ei înșiși valorile pe care vor să le manifeste copiii lor.

Cury vorbește despre șapte deprinderi ale părinților străluciți:

1. Părinții inteligenți își dăruiesc propria lor ființă prin: povestea vieții lor, experiențele lor, lacrimile lor, timpul lor. Această deprindere îi va ajuta pe părinți să dezvolte în copiii lor stima de sine, capacitatea de a prelucra pierderi și frustrări, de a filtra stimuli care produc stres, de a dialoga și a asculta.
2. Părinții inteligenți alimentează personalitatea copiilor lor printr-un optimism solid prin care aceștia să își cunoască limitele și punctele forte. Această deprindere a părinților îi ajută pe copiii lor să-și dezvolte spiritul de observație, sentimentul că sunt în siguranță, curajul, optimismul, capacitatea de a depăși teama și de a preveni conflictele.
3. Părinții inteligenți își învață copiii cum să gândească. Această deprindere părinților contribuie la dezvoltarea capacității de a pune întrebări și a responsabilității sociale.
4. Părinții inteligenți își pregătesc copiii pentru eșecuri. Această deprindere a părinților contribuie la dezvoltarea motivației, a răbdării, a abilității de a crea oportunități și de a le valorifica.
5. Părinții inteligenți dialoghează ca niște prieteni. Această deprindere contribuie la dezvoltarea solidarității, sociabilității, bucuriei de a trăi.
6. Părinții inteligenți povestesc istorioare. Această deprindere contribuie la dezvoltarea creativității, a spiritului inventiv, a perspicacității și a capacității de a găsi soluții în situații tensionate.
7. Părinții inteligenți nu renunță niciodată. Această deprindere contribuie la dezvoltarea capacității de a prețui viața, a speranței și a capacității de a analiza.¹¹

10 Peter Senge, Nelda Cambron-McCabe, Timothy Lucas, Bryan Smith, Janis Dutton, Art Kleiner, *Școli care învață: a cincea disciplină aplicată în educație*, București, Editura Trei, 2016, p. 50.

11 Augusto Cury, *Părinți străluciți Profesori fascinanți*, București, For You, 2005, pp. 16-53.

Pe lângă familie, școala joacă un rol important în educația copiilor. Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, totală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative. Pentru ca să transmită toate aceste valori ea trebuie să aibă ca obiective: educarea emoției, educarea stimei de sine, dezvoltarea solidarității, a toleranței, a siguranței, a raționamentului schematic, a capacității de organizare a gândurilor în situații de tensiune, a priceperii de prelucrare a pierderilor și frustrărilor.

„Prin interiorizarea valorilor în propria viață, elevii pot fi pregătiți să facă față cerințelor societății și să aducă contribuție pozitivă în cadrul acesteia”¹².

Bibliografie:

- * CUCOȘ, C., *Pedagogie*, Iași, Polirom, 2002.
- * CUCOȘ, C., *Educația: Experiențe, reflecții, soluții*, Iași, Polirom, 2013.
- * CURY, A., *Părinți străluciți Profesori fascinanți*, București, For You, 2005.
- * PÂNIȘOARĂ, I.O., *Ghidul profesorului*, Iași, Polirom, 2017.
- * PETRE, G.E., Preparation of the human being for society through integration of values in learning: 2M2S model, *Symposion*, 2017, 3, 136-160.
- * ROBINSON, K., *Descoperă-ți Elementul: cum să-ți afli talentele și pasiunile și cum să-ți transformi viața*, București, Publica, 2014.
- * ROBINSON, K., Aronica, L., *Tu, copilul tău și școala: cum să ajungi la cea mai bună educație*, București, Publica, 2018.
- * SCHWARTZ, S.H., An Overview of the Scharwtz Teory of Basic Values. Online Readings, in *Psychology and Culture*, 2012, 2(1).
- * SENGE, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., *Școli care învață: a cincea disciplină aplicată în educație*, București, Editura Trei, 2016.
- * SPĂTĂRELU, E., “Educația pentru valori în învățământul primar”, *Conferința internațională Educația din perspectiva valorilor*, Alba-Iulia, 2018, pp. 276-281.
- * STRONGE, I.H., TUCKER, P.D., HINDMAN, J.L., *Handbook for Qualities of Effective Teachers*, Alexandria, ASCD, 2004.

12 Gianina Petre, “Preparation of the human being for society through integration of values in learning: 2M2S model”, *Symposion*, 3, 2017, pp. 136-160.